

SEMNE ȘI SEMNIFICAȚII ALE ZIDIRII ÎN CREAȚIA LUI BLAGA

Irina-Cătălina VRÂNCEANU¹

irina.vranceanu@yahoo.com

ABSTRACT: We proposed here to read this dramatic text with a new vision, that of the relationship of each character with the collective alterity, the social state, the political, the relationship with the other, in the form of the dream of building, as an attempt to explain the difference between this text and other replications of the mythical scenario: in Lucian Blaga, the master focuses in a simple, at first glance, image of the potentiality of an entire universe, simultaneously with his builder; Lucian Blaga seeks to „crowd the world in a sign”.he myth of creation at L. Blaga depends on the folk version of the myth of the sacrifice, and then the legends, carols or ballads related to this myth, with their European spread, revealed that we possess, as a people, some of the most elaborate and most valuable of artistic perspective variants of the ballad of the handsome craftsman of the Balkans

KEYWORDS: imaginary, initiation, ritual, sacrifice, symbol, wall.

În literatură se constituie un dublu element: un scenariu inițiativ, invizibil, și un univers semantic, imaginar cu trimitere la imagini, figuri și evenimente ce constituie inițieri mitice.

Față de inițierea din viață, un act ritualic, comunicând non-verbal și verbal, textul literar se lasă surprins inițiativ, prin parcurgerea succesivă, repetitivă, conștientă și inconștientă a unui număr de pagini și prin participarea prin lumea semantică la poveștile model. Demiurgul poate să creeze oameni, oamenii nu pot alcătui artistic original, decât dacă renunță la ființa lor, transpusă în viitor, prin copil și familie. Artistul poate deveni creator doar atunci când aduce jertfă propriul său viitor uman. Fascinația iluziei ține de o substituție mereu cerută.

Etaple zidirii unei persoane într-o construcție introduc elemente de relație cu oralitatea din legende și din povestiri, prin legănare poetică și sfâșiere melodică, trubadurii poeți dramaturgi: L. Blaga (1895–1961), Radu

¹ Profesor de limba și literatura română, Școala Gimnazială „Mihai Drăgan”, Bacău.

Stanca (1920–1962), Emil Isac (1886–1954), au ideea unei geografii mitologice, se deschide o fereastră spre paradis, prin elogiul lumii feminine, care insistă pe baladă și muzicalitate, poezii G. Bacovia (1881–1957), I. Barbu (1895–1961), creează mistere de *zidire sonoră* cu trimiteri onomastice și gestuale la cavalerism etc. Din perspectivă etnologică *inițierea feminității prin zidire* reprezintă un act de civilizație arhaică, prin care **sufletul**, profi-tând de obstacolele pe care le parcurge **corpul**, trece într-o altă stare.

Sacrificiul soției reprezintă un semn care transmite, prin imagini, un mesaj puterilor divine și strămoșilor, situați în lumea cealaltă, **victima** sau substitutele victimei având rolul de a fi vehiculul comunicării, **victima** fiind o expresie, pe care societatea o încarcă cu un mesaj.

Piesa lui Lucian Blaga *Meșterul Manole* apare constituită din unghiul de vedere al mesajelor victimei, la nivelul oferirii fără răsplată. *Pregătirea Anei / Mirei* ca jertfă, presupune o renunțare îngrozitoare a lui Manole, dar păstrează credința în strălucitoarea creație.

Mira este un exemplu de iubirea casnic / soția sosește prima, Mira trece o probă a hărniciei, probă completată de încercările rezistenței la stihii: trecerea prin încercarea *apei*, a *vântului*, porți care permit accesul la transformarea eroinei în *sacrificiu-dar*, Mira devine semnul simbolic al permanenței unui spațiu arhitectonic.

Pentru G. Călinescu, sistemul mitic al construcției piesei lui Lucian Blaga, *Zamolxe* trimite la o dramatizare de tip Pirandello, iar modul de tratare din *Meșterul Manole*, se raliază la o construcție dramatică de tip expresionist, piesele lui Lucian Blaga se bazează pe un conflict de idei de tip al dramelor lui Ibsen, pe un mitologism schematic și pe o stilizare a gesturilor, care duce la o imposibilă interpretare scenică².

Personajul feminin Mira stă sub semnul *panic*, precum *Zamolxe*, cântând viața și natura, cu un lirism extatic, de nepăsare fericită a firii. De aceea personajul feminin cunoaște valoare inițiativă a morții, parte din existență.

Tradițional, etnologii cred în trei tipuri de **inițiere**: obligatorie pentru băieți, mai arar pentru fete, pentru a trece din starea de copil, adolescent spre aceea de adult; o *inițiere* involuntară, la care sunt supuși viitorii preoți, șamani pentru a intermedia între lumea vizibilă și aceea invizibilă și o **inițiere** facultativă și voluntară pentru a intra într-o societate secretă.

² G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a doua, București, Editura Minerva, 1982, pp. 876–881.

Inițierea este prototipul riturilor de trecere structurată pe trei faze: *separare, marginalizare, asamblare*. Schema ansamblurilor de mituri **inițiatice** pornește de la mituri de naștere, de moarte, de renaștere și de creștere inițiativă prin modificarea unui statut social, economic cu ajutorul unui **ritual**, simțit ca rang fundamental. Pentru a deveni bărbat, femeie, șaman, operațiunea **inițiativă** apelează la elemente magice, religioase, cu bariere secrete pentru cei din afară și cei dinăuntru.

Structurile sacre, ascunse vederii, sunt marcate de elemente muzicale, de structuri mimetice, interpretate uneori prin separarea trupului **masculin** de acela *feminin*. O inițiere formală se face prin măști vizuale sonore, prin simulare inițiativă și prin încercări corporale dureroase, paradoxale și absurde. *Inițierea* constă deseori în meșteșuguri rituale: *a făuri, a cultiva, a muri, a renaște, a simula spirite* prin intermediul unei limbi secrete: inaplicabile în afara propriului câmp de achiziție sau a sferei colective, sacre. Astfel inițierea presupune o operație auto-referențială și o stabilire a unei relații prin *mana* cu lumea sacră³.

Modelele literaturii sunt istoria, mitul și alte texte. Inițierea este de obicei, o parte dintr-un mit, creator și exemplar: „un mit povestește întotdeauna că *ceva s-a întâmplat realmente*, că un eveniment a avut loc în sensul exact al termenului – fie că este vorba de crearea Lumii, de cea mai neînsemnată specie animală sau vegetală sau de o instituție. Chiar faptul de *a spune* ce s-a întâmplat revelează *cum* existența s-a realizat (și acest *cum* ține și locul lui *de ce*)”⁴.

Reținem că modelul mitic se referă la o istorie adevărată, reală, despre Ființele Supranaturale care au întemeiat lumea și care instituie într-un spațiu un comportament nou, divin: un fel de a mânca, ori un gest al ființelor supranaturale. Mitul, precum visul, se referă la un **mister și inițierea** presupune o cale, petrecută pe un drum conștient dar și inconștient, care atrage omul în totalitatea sa.

Din perspectivă spațială, o inițiere începe în afara realității sacre și parcurge un drum către Centru, către Celălalt, fie prin intermediul unui arbore, cifru al vieții profunde, fie printr-o reînnoire a unei revelații

³ *Dicționar de etnologie și antropologie*, volum coordonat de Pierre Bonte, Michel Izard, traducere de Smaranda Vultur, Radu Răutu (coordonatori), Iași, Editura Polirom, 1999, pp. 325–327.

⁴ Mircea Eliade, *Mituri, vise și mistere*, traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, București, Editura Univers Enciclopedic, 2008, p. 11.

orizontale, orice inițiere imită și povestește faptele originare la un nivel, pe care C. G. Jung îl numea *căutarea sufletului*.

În parcursul acestui drum elementul sacru este dominat de relația cu modelul comportamental secret. **Inițierea** este o formă de instrucție, creatoare inconștient a unui timp concentrat. Acest timp magico-religios se observă în dimensiunea teatrului și a cinematografului, durata profanului, cu imitații estetice provoacă rezonanțe în receptor, reface lumea și obligă spontan la o cădere în timp (aici *timpul mitic* românesc).

După Petru Caraman⁵, versiunea arhaică a baladei *Meșterul Manole* se numea *Colinda zidarilor*, progresia ei poate fi figurată tot atât de bine în sens vertical ca și în sens *orizantal*, în acest fel trimitem, în partea teoretică din *Semne și semnificații ale zidirii către construcție*, nu doar spre ritualul din balada, *Meșterul Manole*, ci, cu insistență pe câteva structuri ale mitului *zidirii*⁶.

Mulți creatori au purces de la acest motiv etnologic al *jertfei* necesare pentru a oferi rezistența în timp **construcției** umane, comentată față de *construcția divină*⁷. Numele creatorilor interbelici, care s-au ocupat cu motivul zidirii unei jertfe feminine este deosebit, sugerând o obsesie a **zidului**, parte a mitologiei naționale: V. A. Urechia, Mihail Pascaly, Carmen Sylva, Emanuel Antonescu, N. Davidescu, Nicolae Iorga, Adrian Maniu, Victor Eftimiu, Gheorghe Maior, Lucian Blaga, Octavian Goga, Ion Luca, Victor Papilian, Vasile Voiculescu, Coca Farago, Dan Botta, Adrian Vereea, Darie Magheru, Laurențiu Fulga, Horia Lovinescu, Valeriu Anania, Constantin Cuza, Paul Everac, Paul Anghel, Marin Sorescu nume ale unor dramaturgi, care au pornit de la imaginea creației din *Legenda Mănăstirii Argeșului*. Titlurile diferă în funcție de motivul accentuării, fie pe Creator, fie pe Soție, fie pe legendă, fie pe zbor, fie pe familie, fie pe iubire: Octavian Goga, *Meșterul Manole*, A. Maniu, *Meșterul*, N. Iorga, *Zidirea Mănăstirii*

⁵ Petru Caraman, *Studii de folclor*, volumul I, București, Editura Minerva, 1987, p.188.

⁶ ZID, este un element de construcție vertical, se asociază unui simbolism accesional. Această semnificație e întărită și de faptul că zidurile străvechi încercuiau incinte sacre (altare, biserici, temple), vechile castele, fortărețe și orașe antice, așezate de regulă pe locuri ridicate. În unele cazuri semnifică un simbol al ocrotirii, asociat unui principiu matern, casei, vasului închis sau un obstacol de netrecut în calea evoluției spre libertate și comunicare cu alteritatea. *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Ivan Evseev, Timișoara, Editura Amacord, 2001, pp. 213–214.

⁷ <http://www.pro-saeculum.ro/arhiva/27-28/art181.bagiup.pdf>, accesat 15decembrie 2010.

Argeșului, V. Eftimiu, *Legenda Meșterul Manole*, Ion Luca, *Icarii de pe Argeș*, Coca Farago, *Manole și Ana*.

Creația semnifică sfârșitul *haosului* și invenția unui *zid* sugerează intervenția unei noi ordini, instaurarea unei noi energii, *zidul* reușește să scormone și pământul și cerul, prin metamorfoză a energiei transcendente a zeului, cu diferite nume, în formele mundane ale creației *zidul* trimite către spirala insuflată de *creator*⁸, spirala pătrată semnifică această energie, acționând în sânul universului, *zidul* devine o parte de relație între *mume / obârșii* și predestinarea unui optimism oniric, pătratul construcției cu cele patru puncte cardinale, cu elemente sacre și elemente continue din lumea *creată*, depinde de calea *constructorului*⁹ care pare mărginită de **ziduri**, ori de visuri, de cunoaștere *paradisiacă* (care simplifică misterele), ori *luciferică* (care amplifică misterele).

Lumea mitică la care se referă autorul conține structuri biografice (relația cu Mama și cu poveștile familiei), reluate în romanele publicate postum, apoi elemente din poemele de tinerețe (în special din *misterul păgân*, *Zamolxe*), din cercetările filozofice despre imaginarul spațial și temporal (*Trilogia cunoașterii*), structurate pe ideea de *mister* și relevare¹⁰, cu ajutorul darului *metaforic*.

Fiind o forță a creației, având drept suport realitatea, *imaginarul* își construiește o lume plină de nenumărate posibilități și libertăți, lume care se dovedește în final o întregire, o completare a realului, făcându-l mai accesibil și mai ușor de asimilat. Imaginarul devine astfel „o putere minunată fără de care nimic nu s-ar putea explica”¹¹.

Aici ar trebui menționată o idee a supraviețuirii în mitul *zidirii* a unor fragmente din vechea mitologie indo-europeană, mitologie de sorginte feminină specifică în vechile tradiții, referitoare la ritualurile nașterii și morții, vizibilă în culturile fertilității pământului, în culturi

⁸ Zidar/meșter este un *creator*, persoană care practică o meserie; care are, de obicei, sarcina de a îndruma și alți lucrători, din maghiarul meșter, <http://dexonline.ro/definiție/meșter>, accesat 10 ianuarie 2011.

⁹ Gh. Ciompec, *Motivul creației în literatura română*, București, Editura Minerva, 1979, p. 164.

¹⁰ Ov.S. Crohlmăniceanu, *Lucian Blaga*, în *Dicționarul general al literaturii române*, A-B, coordonator general Eugen Simion, București, Editura Univers Enciclopedic, 2004, pp. 541–552.

¹¹ Roger Caillois, *Abordări ale imaginarii*, traducere din limba franceză de Nicolae Baltă, București, Editura Nemira, 2001, p. 24.

ale zidirii, acceptate de Pitagora și Platon, constructorii fiind *arhitecți* ai spiritului, ca Zamolxis, ori *arhitecți* ai legilor, ori ca Paracelsus, *arhitect* al sănătății.

În cadrul *imaginarului* multor popoare, elementul *construcției* se înfățișează drept însuși simbolul manifestării universale; orice construcție înnoiește opera creației, reprezintă un mod de relație între cer și pământ, o coordonare care răspunde planului universal de a extinde la dimensiuni universale realizarea spirituală a individului.

Orice realizare individuală depinde fie de cultul Zeului-Tată-Cer, fie de dominantă feminină, Zeița-Mamă-Pământ¹². Mișcarea creației se propagă de la centru la periferie, de la superior la inferior. Progresia creației poate fi figurată tot atât de bine în sens vertical ca și în sens orizontal majoritatea religiilor utilizând ca sinonim *al Creatorului / Ziditorul*.

În acest fel, în *imaginar*, orice tip de *construcție*, manifestată printr-un sistem de ordine, reprezintă un spațiu de manifestare al divinității, într-un scenariu invariant de întemeiere prin *jertfă*¹³, *sacrificiu*; o imagine perpetuată în legendele românești și, în special, în legenda *Meșterului Manole*¹⁴, prelucrată în 1927, de L. Blaga în manieră expresionistă.

Analizele efectuate despre aceste mituri au fost multiple și deosebit de interesante, aici facem apel la aceste semne și semnificații ale *zidirii*¹⁵, care au fost prelucrate în textele literare, ca parte a unui ritual *inițiativ*.

Este necesară parcurgerea portalurilor, pragurilor, treptelor creației lui Lucian Blaga prin etape:

a. *A cunoaște* este verbul care trimite către una dintre cele patru condiții de bază pentru *armonia față de oamenii, față de diversitatea lor (individuală*

¹² Andrei Oișteanu, *Mythos&Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală*, ediția a II-a, București, Nemira, 1998, p.7.

¹³ Ofrandelor alimentare vegetale sunt legate și de ceea ce Mircea Eliade numea «*primul gest uman*»,uciderea, contactul, comuniunea, sacrificiul fiind vizibile și în sacrificiul-dar, încadrat sensului formulei latine a dreptului contractual, *do ut des*. Mircea Eliade, *Sacrul...*, pp. 16–21.

¹⁴ Ion Taloș, *Meșterul Manole. Contribuție la studiul unei teme de folclor european*, vol. I, București, Minerva, 1973; vol. II, București, Grai și Suflet, Cultura Națională, 1997.

¹⁵ Schimbarea în semantica gestului de sacrificiu se vedește în balada *Meșterului Manole*, unde substratul inițial era jertfa umană, în context modern, semnul jertfei este *umbra unui om* sau a unui animal, intrarea în timpul sărbătoresc calendaristic sau în ritualurile de trecere și acelea ale muncii, cumulul de simboluri ale jertfei fiind transferat asupra animalelor, asupra culorii roșii și asupra unor ființe în context simbolic (*deochiul este contracarat printr-un obiect de culoare roșie*).

și socială), față de unitatea, și *consimțământul uman* (Manole se deosebește de ceilalți *zidari* prin cunoaștere căpătată direct prin vis).

Consimțământul cunoașterii trebuie să fie mereu mutual. *Consimțământul* poate să treacă de la toleranță culturală și toleranță în procesul de gândire, ca minim, la consens, care devine maximul ideal. Tranziția de la *toleranță* la *consens* necesită *respect*, *înțelegere*, *dialog* și *compromis* (Manole se supune alegerii speciale a locului *zidirii*, acceptă înțelegerea cu tovarășii, intră în dialog și face un compromis cu *sine*);

b. A *înțelege* este alta dintre cele patru condiții de bază pentru *armonie*, se referă la absența toleranței, care duce spre *conflict* și *adversitate*, previne oportunitățile pentru *armonie*. Fără consens comun, oameni diverși polarizează și creează antagonismul, haosul și discordia (Manole se supune jertfei de sin prin muncă, prin rugămintă și acceptă necesara *jertfă a zidirii*);

c. A *pricepe* este alta dintre cele patru condiții de bază și arată că sursa *armoniei* vine dintr-o măsură standard a *echilibrului*, care limitează aspirațiile umane pentru bogăție, putere și alte resurse. Armonia este incompatibilă cu dorințele extreme, deși nu exclude opusul lor. *Consimțământul* dintre opuși transformă lupta lor în armonie (Manole consimte la un dialog cu Vodă, cu tovarășii, cu *visul*, cu *sine*);

d. A *realiza* este alta dintre cele patru condiții de bază și arată că măsurile standard sunt stabilite de către comunități specifice în locuri specifice. Într-o cale democratică. Redefinirea și restabilirea acestor măsuri standard sunt o sarcină constantă într-o *societate armonioasă* (Manole se inserează, precum Ana / Mira, în spațiul *zidirii*);

e. A *recunoaște* ***consimțământul*** susține afirmarea conștientă și mutuală a unei măsuri standard pentru *armonie*. Măsura necesită auto-abținere de la aspirații spre bogăție, putere și alte resurse (scriitorul acceptă modelul ritualic: motivul căutării, care implică locul inițial al acțiunii și personajele, motivul zidului părăsit (*expozițiune*), motivul surpării zidurilor (*intriga*), motivul visului, al jurământului, femeia destinată zidirii, zidirea treptată (*desfășurarea acțiunii*), motivul extazului voievodului și al orgoliului feudal (*punctul culminant*), motivul prăbușirii sau al lui Icar și motivul fântâniei (*deznodământul*));

f. A *aprecia* ***consimțământul***, ca pe atributul cheie al armoniei sociale, poate elimina conflictul și motivul pentru război. În ordinea de a asigura pacea indestructibilă o cultură a *consimțământului* trebuie să fie formată în timpul copilăriei prin mijloacele unei educații și creșteri bazate pe valorile *dragostei*, *păcii* și *armoniei* (cititorul acceptă modelul ritualic);

g. A crede **că a consimți** necesită o cultură a păcii (românii acceptă modelul ritualic);

h. A realiza consimțământul conștient și a fi dedicați valorii armoniei apare ca un mod de viață, sentimentelor, conversațiilor și tuturor formelor de comportament sociale pe baza Regulii de Aur: *Faceți celorlalți ceea ce ați dori să vi se facă vouă!* Invers: *Nu faceți celorlalți ceea ce nu vreți să vi se facă!*

Sunt multe mituri universale, care includ fenomenul *jertfei*: mitul lui Orfeu, *Prometeu*, *Pygmalion*, trimiteri către miturile fundamentale ale culturii românești (al etnogenezei, al iubirii, al construcției, al morții), mituri specifice românești¹⁶ au fost sorgintea unor texte literare speciale, **mitul** preluând *jertfa* atât ca *axis mundi*, cât și ca totalitatea cosmică. Apare o vocație a spiritualității românești de a se reînnoi prin jertfă, prin exersarea tenace a reînnoirii perpetue la izvoarele originare și inepuizabile ale mitului.

Se poate observa în baladă și în piesă, trecerea de la etnologie către o cunoaștere creatoare, prin acceptarea jertfei umane. Semnele lumii exterioare se constituie în sensuri artistice, în simboluri pe care intelectul și le însușește sub formă de imagini. Reprezentarea simbolică a unei imagini se transformă în o *epifanie* / *aparitie*, prin și în semnificant, a indicibilului¹⁷.

Aceste structuri există și astăzi în elemente etnografice¹⁸ și Ion Taloș le enumeră arătând că stabilirea locului se face cu: ajutorul unui par, pe locul unde cade securea ciocanul, arcul etc., unde se oprește copacul aruncat de apă, pe locul unde este găsit un crucifix, pe locul unde cade zăpada în dricul verii, pe locul unde este găsită o icoană sau o statuie, pe locul unde se așează păsări, corbi, pe locul unde staționează vaci, boi și mânji, pe vechi ruine, pe locuri știute numai de crescători de vite, unde este mutat în mod miraculos materialul adunat pentru construcție, unde indică un glas misterios.

Jertfa este aici, ființa cea mai iubită, cea mai curată aceea care poate crea un alt om, dar care devine *Mama clădirii*. Mitul Meșterului Manole a transferat în imaginarul artistului starea și sensul actului de jertfă, artistul creându-și propriile coordonate estetice pe revelarea mitologică, în arta

¹⁶ G. Călinescu, *op. cit.*, pp. 36–37.

¹⁷ Gilbert Durand, *Aventurile imaginii*, traducere de M. Constantinescu și A. Bobocea, București, Editura Nemira, 1999, p. 4.

¹⁸ Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, Institutul de cercetări etnografice și dialectologice, București, 1976, p. 52.

dramatică. Romanul publicat postum, sub aceste titlu, *Luntrea lui Caron* pare o altă variantă a mitului creatorului.

Un *ritual de inițiere* include un proces prin care, cei ce se află la cel mai înalt nivel al ierarhiei îl supun pe cel ce urmează a fi inițiat, unui șir de probe, ce trebuiesc depășite, pentru ca în final, acesta să reușească să intre în posesia secretelor rezervate până acum doar celor care l-au condus prin acest proces. În cadrul ritualului magic, *inițierea* este considerată cauza unui proces de schimbare fundamental. Persoana care conduce **inițierea**, inițiatorul, bucurându-se de o anumită putere, o transferă persoanei care urmează a fi inițiată. Lucian Blaga biserica / *clădirea* / *zidirea* devine o ființă feminină, biserica se transformă în altar al feminității și maternității, transformate prin jertfă în ființă.

În consecință, conceptul de *inițiere* este foarte asemănător celui de succesiune apostolică. Procesul de *inițiere* este adesea corelat unei morți și învieri simultane, deoarece un început cuprinde atât sfârșitul unei existențe la un anumit nivel, cât și începutul ascensiunii către nivelul următor. **A crea** devine un *proces inițiativ*, similar construcției, similar unei relații de visare.

Toate acestea se constituie în final într-o adevărată artă cunoscută doar de câțiva inițiați, un context mental dominat de spiritual și fantastic punând mult mai ușor în evidență legăturile dintre omenesc și divin, dintre inferior și superior, dintre microcosmos și macrocosmos.

Până acum nu a fost analizată relația dintre aforism și dramaturgia lui Lucian Blaga, cu toate că relația poezie / aforisme a fost punctul de interpretare al lui Eugen Lovinescu, gândirea mitică a lui Lucian Blaga a fost interpretată de C. Fântâneru; motivele *zidirii* au fost interpretate de către Ion Pop. Palingenezia valorilor prezente în textele lui Lucian Blaga îi aparține lui E. Todoran, prieten cu Lucian Blaga.

Mișcările anamorfotice, imagini, care deformează realitatea, o supun unei adevărate priviri oblice, plasând eroarea ca adevăr, defectul drept calitate, limitele timpului și ale spațiului drept nostalgii ale originii, o transformare a mitului în creația fascinantă a lumii diplomației căci se prezintă două personaje cu ocupații diferite, filosof și scriitor, și cu nume diferite, care, la maturitate, percep lumea prin prisma metafizică, observă semnele veacului nou și continuă visările despre cenușa alchimică, altfel decât *Meșterul Manole*, dar își construiesc destinul de creator conform propriei lor jertfe.

Prin cele trei dimensiuni – cosmică, onirică și poetică – *simbolul creației* devine reprezentant al ființei umane *creatoare*. Descifrarea *simbolurilor* într-o creație artistică trimite în mod obligatoriu la înțelegerea, respectiv reinstalarea unui sens, virtutea esențială a simbolului fiind aceea de a asigura în sânul misterului personal prezența însăși a transcendenței, care vin să întărească ipoteza inițierii în scenariile anotimpurilor și ale sărbătorilor.

Pentru Lucian Blaga demonicul e ipostaza magică a divinității sau divinitatea, întrucât ea nu încetează de a crea, orice inițiere cere o anumită austeritate, o *violența sacră*, ca *practică magică de întemeiere*. În riturile de trecere¹⁹ / les rites de passage, *violența sacră* marca *ruptura dintre vechi și nou*, presupunea o formă de jertfă, fie a unui animal, fie a unui obiect simulacru al vieții simbolice, se poate accepta că orice creație artistică, sub forma jertfei personale și a inspirației de sorginte sacră *hierofanie / minunare și cratofanie / spaimă*, creează opera de artă²⁰.

Așa se explică subtitlurile dramei lui L. Blaga. Condiția fundamentală a existenței imaginarului este oferită de libertate, doar sub auspiciile ei ființa umană putându-se manifesta în puterea ei creatoare.

Artistul este printre inițiații în logica imaginarului, iar lumea creată de acesta reprezintă în esență o invitație la redescoperirea logosului divin reflectat în logosul uman. Sensul sacrificiului este radical schimbat de morala creștină, care îl proiectează spre creația binelui absolut, a creației artistice, sacrificiul devenind un simbol al unui germen nemuritor tocmai prin cultivarea harului, a datului pozitiv al fiecăruia. Sacrificiul este pentru om un destin atât individual social și istoric.

Bibliografie:

Creația lui Lucian Blaga:

- [1] Blaga, Lucian, *Daimonion*, în vol. *Zări și etape*. Text îngrijit și bibliografie de Dorli Blaga, București, Editura pentru Literatură, 1968.

Antologii:

- [2] *Meșterul Manole*, antologie de studii, coordonate de Maria Cordoveanu, Editura Eminescu, București, 1980.

¹⁹ Arnold Van Gennep, *Riturile de trecere*, traducere de Lucia Berdan și Nora Vasilescu, Studiu introductiv de Nicolae Constantinescu, postfață de Lucia Berdan, Iași, Editura Polirom, 1996, p.5.

²⁰ Gilbert Durand, op. cit., p.30.

Imaginar, etnologie, mit, simbol:

- [3] Angelescu, Silviu, *Mitul și literatura*, Editura Univers, București, 1999.
- [4] Caillois, Roger, *Abordări ale imaginarului*, traducere din limba franceză de Nicolae Baltă, Editura Nemira, București, 2001.
- [5] Durand, Gilbert, *Aventura imaginii. Imaginația simbolică*, traducere de M. Constantinescu și A. Bobocea, Nemira, București, 1999.
- [6] Eliade, Mircea, *Mituri, vise și mistere*, traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, București, 1998, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- [7] Gennep, Arnold Van, *Riturile de trecere*, traducere de Lucia Berdan și Nora Vasilescu, Studiu introductiv de Nicolae Constantinescu, Postfață de Lucia Berdan, Iași, Polirom, 1996.
- [8] Oișteanu, Andrei, *Mythos&Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală*, ediția a II-a, București, Nemira, 1998.
- [9] Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, Institutul de cercetări etnografice și dialectologice, București, 1976.
- [10] Taloș, Ion *Gândirea magico-religioasă la români*. Dicționar, București, Editura Enciclopedică, 2001.

Studii critice:

- [11] Caraman, Petru, *Studii de folclor*, volumul I, Ediție îngrijită de Viorica Săvulescu, Studiu introductiv și tabel cronologic de Iordan Datcu, București, Editura Minerva, 1987.
- [12] Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1941, ediția a doua, Ed. Minerva, București, 1982.
- [13] Ciompec, Gh., *Motivul creației în literatura română*, București, Editura Minerva, 1979.
- [14] Eliade, Mircea, *Comentarii la Legenda Meșterului Manole*, București, Editura „Publicom”, 1943.
- [15] Taloș, Ion, *Meșterul Manole. Contribuție la studiul unei teme de folclor european*, vol. I, București, Minerva, 1973; vol. II, București, Grai și Suflet – Cultura Națională, 1997.
- [16] Todoran, Eugen, Lucian Blaga. *Mitul dramatic*, Timișoara, Editura Facla, 1985.
- [17] Vrabie, Ghoerghe, *Balada populară română*, București, Editura Academiei, 1966.

Teorie literară:

- [18] Forster, E. M., *Aspecte ale romanului*, traducere și postfață de Petru Popescu, Editura Pentru Literatură Universală, București, 1968.

- [19] Vianu, T., *Estetica*, studiu de Ion Ianoși, Editura Pentru Literatură, București, 1976.

Dicționare:

- [20] *** *Dicționar de simboluri*, Chevalier, Jean, Alain Gheerbrant, București, Artemis, vol. I-III, 1995.
- [21] *** *Dicționarul personajelor din teatrul lui Lucian Blaga*, Cubleşan, Constantin, Editura, Dacia, Cluj, 2005.
- [22] *** *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Ivan Evseev, Timișoara, Ed. Amarcord, 1994.

Surse web:

- [23] <http://www.pro-saeculum.ro/arhiva/27-28/art181.bagiu.pdf>.
- [24] http://www.calificativ.ro/index.php?module=cautare_header&cuvinte_cautare=expresionism.
- [25] <http://ro.wikipedia.org/wiki/Mit>.